

ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС ДНЗ

***Анотація:** Визначено компетенції дитини-дошкільника в освітній лінії «Особистість дитини» стосовно власного здоров'я. Розглянуто дослідження, що присвячені проблемам формування здорового способу життя та здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі з дітьми молодшого шкільного та дошкільного віку. Запропоновано авторське бачення особливостей підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до впровадження технологій здоров'язбереження в роботу з дітьми-дошкільниками.*

***Ключові слова:** професійна підготовка; соціальні педагоги; здоров'язбережувальні технології; здоровий спосіб життя; діти раннього та дошкільного віку; дошкільний навчальний заклад; соціальна сфера; завдання та обов'язки соціального педагога.*

Постановка проблеми. Найважливішою цінністю людства в будь-який час виступало людське життя і здоров'я. Український народ відобразив у своєму фольклорі думку про важливість здоров'язбереження, починаючи з народження протягом усього життя: «Без здоров'я нема щастя», «Світ великий – було б здоров'я», «Вартість здоров'я знає лише той, хто його втратив», «Гіркий тому вік, кому треба лік», «Держи голову в холоді, ноги в теплі, проживеш довгий вік на землі», «Де сонце не ходить, там лікар заходить», «Доки здоров'я служить, то чоловік не тужить», «Люди часто хворіють, бо берегтися не вміють» [1].

Державна політика України визначає важливість формування здорового способу життя та здоров'язбереження дітей дошкільного віку в низці нормативних документів, серед яких: Закон України «Про освіту», Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті, Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Зокрема в Базовому компоненті дошкільної освіти освітній лінії «Особистість дитини» результатами освітньої роботи з дітьми визначено такі компетенції: «Усвідомлює цінність здоров'я, його значення для повноцінної життєдіяльності. Володіє елементарними знаннями про основні чинники збереження здоров'я. Розуміє значення для зміцнення здоров'я і запобігання захворюванням загартування, щоденної ранкової гімнастики, плавання, масажу, фізіотерапії, правильного харчування, безпечної поведінки, гігієни тіла. Дотримується правил здоров'язбережувальної поведінки. Бере участь в оздоровчих і фізкультурно-розвивальних заходах, виявляє позитивне ставлення до національних і сімейних оздоровчих традицій. Знає про вплив основних природних чинників на стан здоров'я організму. Володіє найпростішими навичками загартування, виявляє інтерес до процедур загартування» [2]. Сформувати потрібні компетенції покликані не тільки батьки, а й співробітники дошкільних установ – методисти, вихователі, музичні керівники, інструктори з фізичного виховання, а також соціальні педагоги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення наукових досліджень дає підстави стверджувати, що нині в науці та практиці актуалізується питання підготовки педагогічних кадрів до роботи в напрямі здоров'язбереження та безпеки життєдіяльності молодого покоління в навчальних закладах (Р. Айзман, А. Заїкін, Ю. Мельник, Ю. Немченко, С. Омельченко, А. Радченко), з дітьми молодшого

шкільного (Б. Долинський, А. Корощенко, О. Омельченко, Н. Урум) і дошкільного віку (Л. Гаращенко, Ю. Коваленко, В. Нестеренко). Проте актуальним залишається розроблення питань, що пов'язані з професійною підготовкою майбутніх соціальних педагогів, працівників соціальної сфери до використання здоров'язбережувальних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку.

Мета статті – визначити особливості підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до впровадження технологій здоров'язбереження дошкільників у педагогічний процес ДНЗ.

Виклад основного матеріалу. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників визначає завдання та обов'язки соціального педагога в напрямі збереження здоров'я молодого покоління: 1) здійснення посередництва між освітніми установами, сім'єю, трудовими колективами, громадськістю, організація їх взаємодії, об'єднання зусиль із метою створення в соціальному середовищі умов для всебічного розвитку дітей, підлітків як особистостей, їхнього благополуччя в мікросоціумі; 2) проведення соціально необхідної роботи щодо організації спілкування дітей, молоді, дорослих у громаді за місцем проживання, мікрорайоні, сімейно-сусідських спільнотах; 3) залучення до культурно-освітньої, профілактично-виховної, спортивно-оздоровчої, творчої роботи різних установ, громадських організацій, творчих спілок, окремих громадян; 4) вивчення, узагальнення й запровадження в роботу нових методик із соціальної реабілітації дітей; 5) сприяння участі вихованців у науковій, технічній, художній творчості, спортивній, суспільно корисній діяльності, виявленню задатків, обдаровань, розкриттю здібностей, талантів; 6) профілактика вживання дітьми і підлітками алкоголю, наркотиків, інших шкідливих звичок, пропаганда здорового способу життя [3].

Погоджуємося з думкою О. Рассказової про те, що попри досить ґрунтовну розробленість методологічних основ соціальної педагогіки як науки, більш ніж двадцятирічний досвід підготовки і діяльності соціально-педагогічних кадрів в Україні висвітлення багатьох актуальних проблем сьогодення залишається не реалізованим. Це пояснюється тим, що коло питань, яке має охоплювати підготовка і діяльність соціального педагога, постійно розширюється у зв'язку з виникненням нових соціальних проблем і суспільних замовлень [4].

Аналіз наукових досліджень, які присвячені питанням підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності, засвідчує, що наукові розвідки щодо проблем підготовки фахівців освітньої та соціальної сфери до впровадження здоров'язбережувальних технологій можуть характеризуватися як локальні та поодинокі. Зокрема С. Омельченко досліджує проблему прищеплення здорового способу життя майбутнім фахівцям [5, с. 40–45]; О. Файчук висвітлює питання формування валеологічної культури майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки [6]; А. Подорожна розробляє проблематику прищеплення здоров'язбережувальних функцій у процесі підготовки фахівців [7, с. 213–215]; Н. Максимовська розкриває особливості формування культури материнства жіночої молоді в соціально-педагогічному середовищі ВНЗ [8]. На жаль, як підкреслює С. Харченко, «...закономірності навчання студентів як особливої категорії учнів і професійну підготовку фахівців вищої школи класична теорія навчання не розглядає» [9, с. 213].

Окрему увагу слід також приділити думкам науковців про сутність здоров'язбережувальних технологій. Так, М. Смирнов зазначає: «Якщо здоров'язбережувальні технології пов'язати з вирішенням тільки здоров'яохоронного завдання, то вони охоплюватимуть усі педагогічні методи і технології, які не шкодять прямо чи опосередковано здоров'ю учнів та вчителів, забезпечують їм безпечні умови перебування, навчання і роботи в загальноосвітньому закладі». Розкриваючи це положення, дослідник пояснює, що мета педагогічних (освітніх) технологій – досягнення

того чи того освітнього результату в навчанні, вихованні, розвитку, здоров'язбереження не може виступати основною і єдиною метою освітнього процесу, а тільки умовою, бути одним із завдань досягнення головної мети. Поняття «здоров'язбережувальні» відноситься або до якісної характеристики певної освітньої технології, яка б показала, наскільки при реалізації цієї технології (педагогічної системи) вирішується завдання збереження здоров'я основних суб'єктів освітнього процесу – учнів і педагогів, або фіксує відповідний пріоритет в ідеології і принципах педагогічної діяльності [10, с. 4].

Отже, погоджуємося з узагальненням М. Смирнова про те, що в межах зазначеного підходу здоров'язбережувальні технології є складовою частиною і характерною рисою всієї освітньої системи, оскільки все, що відноситься до освітнього закладу, – характер навчання і виховання, рівень педагогічної культури педагогів, зміст освітніх програм, умови проведення навчального процесу – безпосередньо стосуються проблеми здоров'язбереження учнів [10, с. 5].

На сучасному етапі розроблення досліджуваного поняття очевидно є необхідність поєднання різних його розумінь. Так, під здоров'язбережувальними технологіями вчені пропонують розуміти: способи створення сприятливих умов перебування дитини в навчальному закладі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання і виховання); оптимальну організацію навчально-виховного процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей і гігієнічних норм); повноцінний і раціонально організований руховий режим та багато іншого. Упровадження здоров'язбережувальних освітніх технологій пов'язано з використанням медико-гігієнічних, фізкультурно-загартовувальних, лікувально-оздоровчих, соціально-адаптувальних, еколого-здоров'язбережувальних, психолого-соціально-реабілітаційних та багатьох інших технологій, а також технологій організації безпеки життєдіяльності. Крім того, доречним є визначення здоров'язберігаючих освітніх технологій як сукупності всіх використовуваних в освітньому процесі прийомів, методів, технологій, що не тільки оберігають здоров'я учнів і педагогів від несприятливого впливу чинників освітнього середовища, але і сприяють вихованню в учнів культури здоров'я [10, с. 26]. Виховання культури здоров'я розуміється дослідниками як сприяння розвитку в дітей особистих якостей, які забезпечують збереження і зміцнення здоров'я, формування уявлень про здоров'я як цінність, посилення мотивації на ведення здорового способу життя, підвищення відповідальності за особисте здоров'я і здоров'я родини. Н. Башавець відзначає також необхідність формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації людини на збереження і відновлення стану здоров'я [11].

Специфіка професії та умови, у яких здійснюється професійна освіта фахівців, створюють широкі можливості для збагачення змісту, форм і методів підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з дітьми дошкільного віку, зокрема в напрямі формування їхньої здоров'язбережувальної компетентності. Підготовка висококваліфікованих фахівців із соціальної педагогіки, які здатні здійснювати цілеспрямований соціально-виховний вплив на формування здоров'язбережувального досвіду дошкільників, зумовлює необхідність розв'язання низки суперечностей: між вимогами, що висуваються до фахівців соціально-педагогічної сфери, які працюють у ДНЗ, та навчальними програмами підготовки соціальних-педагогів; між замовленням суспільства на виконання соціально-виховних функцій, що пов'язані з розвитком особистості, яка свідомо ставиться до власного життя, та недостатньою готовністю освітніх і соціальних структур до їх реалізації; між домінуванням теоретико-методологічних розробок проблематики збереження життя і здоров'я як «стану благополуччя», що характерний для медицини, та потребою в розробленні соціально-педагогічних технологій формування здоров'язбережувального досвіду дітей; між значенням здоров'я і здорового способу життя людини та затримкою залучення дітей до

засвоєння цих понять як регуляторів їхньої життєдіяльності через відсутність теоретично обґрунтованих і експериментально перевірених педагогічних умов, що сприяють цьому. Відповідно, у процесі професійної підготовки ознайомлення з основами здорового способу життя та здоров'язбережувальними технологіями, що спеціально розроблені для дітей раннього і дошкільного віку під час професійної підготовки працівників соціальної сфери, відбувається переважно під час аудиторних (лекційних і семінарсько-практичних) занять. Практичне вправлення майбутніх фахівців утруднене через відсутність спеціальних видів практики з дітьми дошкільного віку й відбувається переважно в межах виховної роботи зі студентами під час волонтерських або партнерських заходів.

Зважаючи на актуальність проблеми, глибоко переконані в тому, що майбутнім працівникам соціальної сфери слід пропонувати до варіативної частини навчальних програм включати дисципліни, які спрямовані на опанування теоретичними знаннями і практичними навичками здійснення здоров'язбережувальної роботи з дітьми раннього і дошкільного віку в дошкільних навчальних закладах різних типів, ознайомлення з основами дошкільної педагогіки, чинними Програмами виховання дошкільників, елементами курсу «Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку». Доцільним також вважаємо й виокремлення спеціального виду соціально-педагогічної практики, під час якої студенти матимуть можливість реалізовувати набуті знання в безпосередній роботі з дітьми та їхніми батьками, а також під час роботи з педагогічним колективом ДНЗ.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, нами визначено особливості підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до впровадження технологій здоров'язбереження дошкільників у педагогічний процес ДНЗ: 1) означена підготовка відбувається з урахуванням завдань і обов'язків соціального педагога, що визначені у кваліфікаційній характеристиці професії; 2) на сучасному етапі підготовка відбувається локально і потребує подальших ґрунтовних розроблень; 3) ознайомлення майбутніх соціальних працівників зі здоров'язбережувальними технологіями здійснюється в межах цілісної освітньої системи і виступає її характерною рисою, має визначені складові; 4) упровадження здоров'язбережувальних технологій пов'язано з використанням інших технологій, що у своїй сукупності оберігають здоров'я всіх учасників освітнього процесу; 5) підготовка майбутніх фахівців ускладнюється низкою суперечностей, які можливо подолати у процесі комплексного підходу як із боку державного регулювання, так і оновлення змісту, форм, засобів і методів роботи вищих навчальних закладів.

Зазначене вище актуалізує наукове розроблення проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування здоров'язбережувального досвіду дошкільників, оформлення її в один із важливих напрямів сучасної педагогічної думки та практики.

Список використаної літератури

1. Прислів'я, прикмети та повір'я українського народу / Уклад. Н. Кусайкіна. – 2-ге вид., виправл. та доп. – Харків: ВД «ШКОЛА», 2007. – 128 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти : [Електронний ресурс]. Освіта.ua. – 2012. – Режим доступу : https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjN-LrE7PvKAhUn_nIKHRNDB3EQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fosvita.ua%2Fdoc%2Ffiles%2Fnews%2F301%2F30154%2FComp_d_o.doc&usg=AFQjCNGKE8h1g8Yx1Ax5F6H3VqM1bamJkw&sig2=s3sKryZNNHAgGuPfZZPimYA&bvm=bv.114195076,d.bGQ
3. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників – Випуск 80 : Соціальні послуги. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uazakon.com/big/text798/pg1.htm>
4. Професійний довідник соціального педагога : навч.-метод. посібник / укладач О. І. Рассказова. – Харків : Видавнича Група «Основа», 2011. – 208 с.
5. Омельченко С. О. Куратор академічної групи – домінуюча фігура у процесі формування здорового способу життя студентської молоді / С. О. Омельченко // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. пр. / Слов'янський державний педагогічний університет. – Слов'янськ : Вид. центр СДПУ, 2007. – Вип. XXXIV. – С. 40–45.

6. Файчук О. Л. Формування валеологічної культури майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. Л. Файчу. – Харків, 2013. – 20 с.
7. Подорожна А. П. Формування здоров'язберігаючих функцій студентів як одна з умов підготовки висококваліфікованих фахівців / А. П. Подорожна // Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. – Хмельницький : ХІСТ Університету «Україна», 2012. – С. 213–215.
8. Максимовська Н. О. Розвиток соціальності жіночої молоді у соціально-педагогічному середовищі ВНЗ : до визначення понять / Н. О. Максимовська // Рідна школа. – 2006. – № 9. – С. 28–31.
9. Харченко С. Я. Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності : теорія і практика : монографія / С. Я. Харченко. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 320 с.
10. Смирнов Н. К. Здоровьесберегающие образовательные технологии в современной школе : методическое пособие / Н. К. Смирнов. – М. : АПК и ПРО, 2002. – 121 с.
11. Башавець Н. А. Проблеми формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців економічного профілю [Електронний ресурс] / Н. А. Башавець // V Международная научно-практическая Интернет-конференция «Альянс наук : ученый – ученому» (20 марта 2009 г.). – Режим доступа : http://www.confcontact.com/2009_03_18/pe1_bashavets.php

References

1. Proverbs and superstitions of Ukrainian people / compiler N. Kusaykina. (2007). – 2nd ed., corrected. and add. Kharkiv: PH «SHKOLA» (in Ukr.)
2. Basic Component of Pre-School Education: [web-document] Osvita.ua. – 2012. – Retrieved from: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEWjN-LrE7PvKAhUn_nIKHRNDB3EQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fosvita.ua%2Fdoc%2Ffiles%2Fnews%2F301%2F30154%2FComp_d_o.doc&usq=AFQjCNGKE8h1g8Yx1Ax5F6H3VqM1bamJkw&sig2=s3sKryZNHAzGuPfZZPimYA&bvm=bv.114195076,d.bGQ
3. The Handbook of qualifying characteristics of workers' professions – Edition 80 : Social services. – [web-resource]. – Retrieved from: <http://uazakon.com/big/text798/pg1.htm>
4. Professional Handbook of social educator: [Textbook] / compiler Rasskazova, O. I. (2011). Kharkiv: Publication Group «Osнова» (in Ukr.)
5. Omelchenko, S. O. (2007). The curator of the academic group is the dominant figure in the formation of healthy lifestyle of student youth. Humanization of the educational process: collector articles / Slov'yansk State Pedagogical University. Slov'yansk : Ed. center SSPU, edition XXXIV, 40–45 (in Ukr.)
6. Faychuk, O. L. (2013). The formation of valeological culture of future social workers in the process of professional training: the thesis for Candidate's degree of pedagogical sciences in specialty 13.00.04 – «Theory and Methodology of Professional Education». Kharkiv (in Ukr.)
7. Podorozhna, A. P. (2012). The formation of healthcare functions of students as one of the conditions of training of highly qualified specialists. Actual problems of social sphere specialists' training: abstracts of the International scientific-practical conference. Khmelniyskiy: KhIST of University «Ukraine» (in Ukr.)
8. Maksimovska, N. O. (2006). The development of sociality of female youth in the socio-pedagogical environment of Higher Educational Establishments: to the definition. *Native school (Ridna shkola)*, 9, 28–31 (in Ukr.)
9. Harchenko, S. Ya. (2006). Socialization of children and youth in the socio-pedagogical process: theory and practice: monograph. Lugansk: Alma-mater (in Ukr.)
10. Smirnov, N. K. (2002). Healthcare educational technologies in modern school: methodical manual. Moscow: APK and PRO (in Russ.)
11. Bashavets, N. A. (2009). Problems of formation of culture of healthcare as the ideological orientation of future specialists of economic specialization [web-resource]. The fifth international scientific-practical Internet-conference «Alliance of science : from scientist to scientist». Retrieved from: http://www.confcontact.com/2009_03_18/pe1_bashavets.php

Abstract. Surzhanska V. A. Training Social Care Workers for Implementing Health Protection Technologies in the Pedagogical Process of Nursery Schools.

Introduction. *The human life has always been the highest value of humanity and health. The importance of healthcare from the birth and through the life was pointed out in the Ukrainian folklore. The national policy of Ukraine determines the significance of forming healthy lifestyle and healthcare of pre-schoolers in numerous normative documents, including the Law of Ukraine “About Education”, the National Doctrine of Development of Ukraine in the twenty-first century, the Law of Ukraine “About Pre-School Education”, Basic Component of Pre-School Education in Ukraine. The requirements for competence level of children concerning the issue of healthcare are defined in The Basic Component. To gain the necessary competences is the task of not only parents, but also of nursery school staff such as nursery school counsellors and teachers, music and physical education teachers as well as social pedagogues.*

Purpose. To define the peculiarities of future social care workers training to provide children healthcare technologies in the pedagogical process of nursery schools.

Methods. Generalization, analysis of scientific works, normative documents, curricula and studying programmes of disciplines and practices at higher educational establishments.

Results. The competences of pre-schoolers in the educational direction «The Personality of a Child» concerning health was defined on the basis of the analysis of normative documents and scientific sources. The researches of the issues of forming healthy lifestyles and healthcare technologies of pre-school and primary school children in the educational process are analyzed.

Originality. The author's original interpretation of the peculiarities of the future social care workers training to the implementation of children healthcare technologies in the educational process of nursery schools is offered.

Conclusion. The peculiarities of future social care workers training to the implementation of children healthcare technologies in the educational process of nursery schools are revealed in the article. 1) The described training is organized with taking into account tasks and obligations of social pedagogues, that are listed in the qualification characteristics of the profession. 2) Nowadays the training is organized locally and requires further detailed planning. 3) The introduction of healthcare technologies to future social care workers takes place within an integral educational system being it's specific feature with certain components. 4) The implementation of healthcare technologies is closely connected with the use of other technologies that protect health of all the participants of the educational process. 5) The future social care workers training has a range of contradictions that can be overcome with the help of complex approach from both state regulation and updating context, forms, means and methods of managing higher educational establishments.

The scientific development of the issue concerning the future social care workers training of formation of healthcare experience of pre-schoolers, making it one of the major courses of modern pedagogical beliefs and educational practice are actualized above.

Key words: training; social workers; health aterials technology; healthy lifestyles; children of early and preschool children; preschool education; social services; the tasks and responsibilities of a social teacher.

Одержано редакцією 26.05.2015
Прийнято до публікації 15.06.2015

УДК 378.011.3-051:57

Фурса І.В.,
аспірант кафедри педагогіки
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія
Сковороди», Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. Визначено педагогічні умови ефективності процесу формування професійної підготовки майбутніх учителів біології: створення сучасних освітньо-професійних програм із орієнтацією на інтеграцію природничих і педагогічних дисциплін; використання різних видів міжпредметних зв'язків у процесі професійної підготовки, створення інтегрованих курсів навчальних дисциплін; інтеграція сучасних технологій навчання в єдину систему інтегративно-предметного навчання; орієнтація студентів при проведенні самостійної роботи на виконання інтегративних завдань із різних предметів.

Ключові слова: професійна компетентність; професійна підготовка; навчальні дисципліни; інтеграція; міжпредметні зв'язки; освітня програма; педагогічні умови; майбутні вчителі біології.